

Gennem århundreder herskede der megen strid og bitter ufred omkring Ingstrup Sø

Den første, der udvalgte sig Ingstrup Sø som et potentielt landvindingsprojekt, var den nye mand på Børglum Kloster, storkøbmand og godsspekulant Niels Frederiksen Hillerup. Han havde købt klosteret i 1802, og tre år senere ansøgte han Kong Chr. VII om koncession på den lavvandede sø, der lå et par kilometer syd for klosteret. Godsejeren ville udtørre søen for at blive ejer af den frugtbare søbund.

Frederiksen Hillerup var parat til at yde præsten i Ingstrup erstatning for tabet af fiskeretten. Helt tilbage i 1688 havde præsteembedet vundet retten til fiskeriet i en langvarig strid med den daværende ejer af Børglum Kloster, og siden da havde skiftende generationer af præster våget nidkært over fiskeriet.

Ansøgningen blev sendt via biskoppen til Ingstruppræsten, provst Peder Hostrup Worms, der blev bedt om en udtalelse.

Provsten protesterede, fordi han anså det for uretfærdigt overfor de øvrige lodsejere, hvis godsspekulant fik ejendomsret til hele søen ved bare at udtørre den. Provsten vurderede, at det ville være nemt gennem »Tjenbæk«, den nuværende Tiendebæk, som bare skulle uddybes mod syd til Rye Å. Hvad angik erstatningen, mente han, at den skulle betales med 20-24 tdr. land agerjord.

Om det var provstens protest, der tog pippen fra Frederiksen Hillerup, vides ikke, men planen blev aldrig ført ud i livet.

Omkring 1850 søgte nogle af lodsjerne om kongelig tilladelse til at udtørre søen, mod at betale præsten 50 rigsdaler en gang for alle for fiskeretten. Præsten gik med på denne handel, og man gik i gang med at realisere Frederiksen Hillerups gamle plan om at uddybe Tiendebæk og lede vandet ud til Rye Å.

Midtvejs i arbejdet blev bønderne imidlertid vildt uenige om, hvordan den indvundne jord skulle fordeles. Hver mand ville have det stykke af søbunden, der lå ud for hans ejendom, hvilket ikke kunne godkendes af alle, da lodderne ikke stødte op til søen under samme vinkel, så nogen ville blive forfordelt. Striden udviklede sig så forbitret, at bønderne opgav projektet.

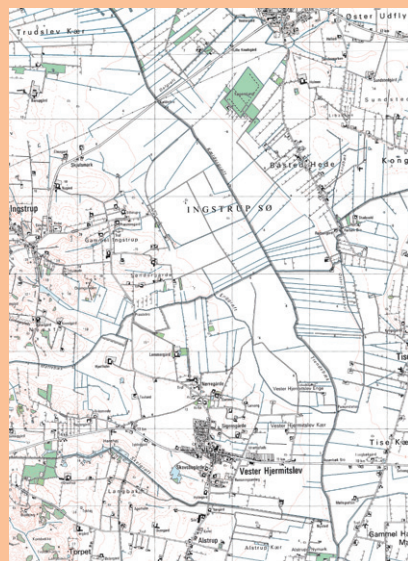
Ingstrup Sø

Lavvandet sø på op til 265 hektar mellem Ingstrup, Vrensted og Tise, et par km nord for Store Vildmose og otte kilometer sydøst for den populære badeby Løkken. Forsøgt udtørret i midten af 1800-tallet, men mislykket. Endeligt tørlagt og kultiveret i 1950-53 med økonomisk millionstøtte fra Statens Landvindingsudvalg. Tidligere meget fiske- og fuglerig, i dag ordinær landbrugsjord. Udlagt som potentielt naturområde i kommunernes naturplaner.

Det tegnede sognekort er fra begyndelsen af 1800-tallet, mens de to øvrige kort er fra 1886 og 1999.

Jammerbugt, Hjørring og Brønderslev kommuner har hver en del af søen.

Koordinater: 6352425, 545916.

Landmålerfirmaet Birk og Boe I/S fra Hjørring gik i gang i 1950 med at nivellere ude i den mandshøje tagrørskov som forberedelse til den endelige tørlægning af Ingstrup Sø. Foto: Ernst Boe.

Det skulle vise sig at være et karakteristisk træk ved bønderne omkring søen, at de havde svært ved at blive enige.

Hold fingrene fra søen

Modsætningsforholdet mellem de to landsbyer Ingstrup i vest og Vrensted i øst – mellem ingstruppere og vrennikker – kom til at præge de næste hundrede års konflikter og direkte konfrontationer om søens skæbne.

Mod slutningen af 1800-tallet svandt interessen for fiskeriet i søen, men til gengæld opstod der stridigheder om retten til at bjerge tagrør og hø. Utallige er de historier, der har været fortalt om, hvordan Ingstrup-bønderne møjsommeligt høstede tagrør eller hø hele dagen, hvorefter Vrensted-bønderne i ly af nattens mørke roede over og hentede hele høsten. Regulære søslag skal have været udkæmpet bønderne imellem, fordi søen angiveligt aldrig var blevet opdelt mellem de to sogne.

Ejendomsretten til den del af søen, der efterhånden var blevet tørlagt, gav også anledning til talrige sammenstød. Helt galt fik det, da 17 Ingstrup-bønder i 1905 opnåede kongelig bevilling til at erhverve ejendomsret til deres kærlodder, der udgjorde en del af den udtørrede sø. Tre Vrensted-boere protesterede straks, men ved dom i 1911 fik Ingstrup-boerne medhold.

De ufredelige tilstande illustreres ganske godt af en anekdote, der mange år senere blev fortalt af landinspektør Birk fra Hjørring. I 1924 var Birk netop begyndt at arbejde som nybagt landinspektør i sin fars praksis, og da han blev præsenteret for tanken om at udtørre søen af sognerådsformanden fra Ingstrup, var han straks ivrig efter at drøfte dette interessante afvandingsspørgsmål.

Men det skulle der ikke blive noget af.

»Min fader fik mig hurtigt kølet ned med en tør bemærkning om at holde fingrene fra søen, da han selv, hans fader, hans bed-

Statens millionstøtte til projektet var begrundet med ønsket om at skabe arbejde til de mange ledige i lokalområdet, og derfor indeholdt landvindingsloven et krav om udtrakt brug af manuel arbejdskraft. Alligevel blev der anvendt gravemaskiner til det meste af arbejdet med kanalerne i Ingstrup Sø. Foto: Ernst Boe.

stefader, amtsvejinspektøren og snart sagt enhver, der havde forstand på de dele her i Vendsyssel, havde undersøgt spørgsmålet om søens udtørring, men havde måttet opgive at få sagen gennemført, og at jeg derfor gjorde bedre i at bruge min tid og mine kræfter til noget andet«.

Tyve år kom der til at gå, men så blev landinspektøren alligevel trukket ind i det endelige projekt, der førte til søens udtørring. Faktisk kom han til at spille en hovedrolle, men stille gik det ikke for sig.

Projektet

Udtørringen af Ingstrup Sø blev indledt med en uskøn konflikt om, hvem der skulle have lov at tjene på det milliondyre projekt.

Den lavvandede sø var hurtigt tømt for vand, og allerede det første år væltede det op med alskens former for ukrudt på den frugtbare dyndjord i den tørlagte Ingstrup Sø. Foto: Ernst Boe.

I sommeren 1940 var landinspektør Jørgen Simonsen i Hjørring gået i gang med at udarbejde et projekt til afvanding af Ingstrup Sø. Det skete på opfordring fra omkring 60 lodsejere fra Ingstrup og Vrensted sogne. Efter samråd med amtmanden indsendte Simonsen forslaget i februar 1941 til Beskæftigelsescentralen i Arbejds- og Socialministeriet, som en uge senere havde givet tilsagn om 180.000 kr. (3,7 mio. kr. i 2009-værdi) i totredjedels statstilskud af overslagssummen sammen med en garanti mod budgetoverskridelser.

Simonsens projekt var blevet godkendt i Arbejds- og Socialministeriet, men derfra blev det oversendt med en anbefaling til Statens Landvindingsudvalg i Landbrugsministeriet. Det blev projektets død.

Allerede i efteråret havde Statens Landvindingsudvalg diskuteret Ingstrup-sagen. På udvalgets 1. møde i november 1940, hvor Ingstrup Sø blev journaliseret som sag nr. 9, blev det oplyst, at Beskæftigelsescentralen arbejdede på et projekt, men det blev understreget af ingeniør Frode Ebert, der var udlånt fra Hedeselskabet til stillingen som leder af Beskæftigelsescentralen, at der forelå flere projekter for søen. Udvalget vedtog derfor at stille sagen i bero indtil videre.

En overgang så hele byggeprojektet fortvivlet ud på grund af de særligt vanskelige bundforhold, hvor pumpestationen skulle bygges, men det lykkedes at få opført det røde murstenshus til tiden. Huset er stadig i brug. Foto: Ernst Boe.

Allerede 30. maj 1952 var projektet så vidt fremskredent, at pumperne kunne prøvekøres, og selvom der endnu manglede visse retableringsarbejder, valgte man at betragte hele projektet som afsluttet denne dato. Her er lodsejerne samlet ved indvielsen af pumpestationen. Der skulle dog komme til at forløbe yderligere 10 år, før lodsejerne erklærede sig villige til at overtage projektet helt og holdent. Uddybningen af afvandingskanalerne blev ved med at drille. Foto: Ernst Boe.

Så da Simonsens konkrete projekt blev oversendt til Statens Landvindingsudvalg nogle måneder senere i foråret 1941, lød svaret, at sagen var stillet i bero. Stor var Simonsens forbavselse imidlertid, da han 3. november 1941 kunne læse i de lokale aviser, at Arbejds- og Socialministeriet havde bedt amtsvandinspektør A.L. Birk i Hjørring om at udarbejde et nyt pro-

jekt for tørlægning af hele søen.

Simonsen var simpelthen skubbet ud, og selvom han protesterede, hjalp det ikke. Nordjyllands Social-Demokrat kunne fortælle, at amtsvandinspektør Birks projekt nu var godkendt som beskæftigelsesprojekt for ungdomslejren på Kjettrupgaard, hvor unge arbejdsløse fra byerne blev sendt ud i længere perioder for at lære glæden ved manuelt arbejde.

Sådan kom det dog ikke til at gå. Hverken Ingstrup Sø eller den nærliggende Kjettrup Sø-afvanding blev udført af unge arbejdsløse. Begge projekter trak så meget i langdrag, at de først kom til udførelse i begyndelsen af 1950'erne.

Komplet idiot

Gennem det næste halvandet år frem til begyndelsen af 1943 blev »sagen Jørgen Simonsen« sendt frem og tilbage mellem Statens Landvindingsudvalg, landvindingsudvalgets jyske underudvalg og Arbejds- og Socialministeriet.

Kernen i Jørgen Simonsens projekt var, at han ville afvande søen til Vesterhavet, og ikke til Rye Å, der løber sydpå til Limfjorden. Lodsejerne fore-

Tørlægningen af den 265 hektar store Ingstrup Sø foregik i årene 1950-53. Projektet omfattede udgravningen af i alt 11.778 kilometer kanaler, fordelt på en afvandingskanal hele vejen ned gennem søen på 5.112 kilometer, en afløbskanal på 1.874 kilometer samt den østre og den vestre landkanal på 2.353 og 2.439 kilometer. Dertil kom diverse styrt, diger og andre jordarbejder. Prisen for det hele var budgetteret til 535.000 kr. (8,8 mio. kr. i 2009-værdi), men endte med at koste 899.939 kr. (11,1 mio. kr. i 2009-værdi).

trak denne model, som man fejlagtigt troede ville være den billigste, men det jyske underudvalg, der havde Hedeselskabets direktør som formand, troede ikke på Vesterhavs-løsningen.

I en længere redegørelse fra underudvalget fik Simonsens projekt 3. februar 1943 dødsstødet:

»Efter at have undersøgt forholdene skønner [underudvalget], at man kan opnå de bedste afvandingsforhold i Ingstrup Sø ved afvanding mod syd til Rye Å, hvilken udvej endvidere vil være billigere for søjerne end landinspektør Simonsens forslag, og at man af den grund ikke mener at kunne indstille landinspektør Simonsens projekt til gennemførelse«.

Landvindingsudvalget beskrev der efter ganske detaljeret sit eget forslag og undlod ikke at slutte af med en forsikring om, at hvis lodsejerne fremsendte en ansøgning om statsstøtte til en sådan afvanding, »skal Statens Landvindingsudvalg være villig til at overveje at

indstille en sådan plan til gennemførelse i henhold til landvindingsloven«.

Ud med Simonsen, ind med Birk.

I maj 1944 fremlagde amtsvandinspektør Birk, som Arbejds- og Socialministeriet havde bedt om at udarbejde det nye projekt, hele tre gennearbejdede forslag til afvanding af Ingstrup Sø:

Projekt I: afvanding til Rye Å med pumpestation, pris: 482.000 kr. (9,3 mio. kr. i 2009-værdi).

Projekt II: afvanding til Rye Å uden pumpestation, pris: 416.000 kr. (8,0 mio. kr. i 2009-værdi).

Projekt III: afvanding til Vesterhavet med udløb henover stranden, pris: 980.000 kr. (19,0 mio. kr. i 2009-værdi).

De tre projekter var allerede blevet præsenteret for en større lodsejerforsamling, hvor 169 lodsejere efterfølgende stemte om, hvilket de foretrak. Det var der ingen tvivl om: to stemte

for projekt I, tre for projekt II og 76 for projekt III, mens 64 stemte for II eller III. 24 tilkendegav, at de var ligeglade.

En overvældende tilkendegivelse af at lodsejerne foretrak den kasserede Jørgen Simonsens Vesterhavs-projekt med reelt 140 ud af 169 stemmer.

Rent faktisk var det også konkurrentens, amtsvandinspektør Birks personlige favorit, men det var nu ikke noget, han skilte med. Stemningen var meget ophidset på egnen, og da Birks kompagnon siden 1941, Ernst Boe, en dag kom til at sige, at han derimod foretrak sydløsningen, udbrød en lodsejer fra Vrensted helt spontant: »Så er De da også komplet idiot!«

Lodsejerne må bøje sig

Det blev Statens Landvindingsudvalg, der kom til at føre sværdet, som huggede denne gordiske knude over.

Tiden var gået, den tyske besæt-

telse overstået og arbejdsløsheden noget nær nul, så nu var Arbejds- og Socialministeriet røget ud af billedet som mæcen. Det gjorde ikke Statens Landvindingsudvalg mindre magtfuldt. Udvalget havde allerede to år tidligere tilkendegivet sin favoritløsning, og den holdt man fast ved.

I oktober 1945 meddelte udvalget, at kun projekt I: afvanding til Rye Å med pumpestation, ville kunne opnå maksimalt tilskud.

At sluge denne kamel tog det meste af et år for lodsejerne. Efter en del skrivelser og forhandlinger bøjede de sig endelig på et møde 23. juli 1946 i Ålborg mellem lodsejerudvalget og landvindingsudvalget.

»Da der åbenbart ingen udvej var for at få projekt III gennemført, ønskede man projekt I fremmet,« sagde talsmanden for de modvillige lodsejerne.

Sagen var for så vidt klar, men alligevel skulle der gå næsten fire år, før gravemaskinerne kunne komme i gang. Først skulle Statens Landvindingsudvalg færdigbehandle den tekniske og økonomiske side af projektet, så det kunne optages på beredskabslisten. Det skete 26. sept. 1947 med en overslagssum på 535.000 kr. (10 mio. kr. i 2009-værdi), hvoraf 60 pct. ville blive tilbudt som støtte, mens resten ville kunne fås som lån. 12000 arbejdsdage vurderede man, at der ville være i projektet, som berørte 503 hektar. Det svarede til tre års varighed. Tilsynsførende blev amtsvandinspektør A.L. Birk fra Hjørring.

Beredskabslisten var den venteliste, som projekterne blev parkeret på, mens man ventede på nye bevillinger fra Rigsdagen og på grønt lys fra Arbejdsministeriet.

Tilladelsen til at gå i gang kom 22. juli 1949, men nu var underudvalget for Jylland pludselig ved at få kolde fødder. Man så meget gerne Birks godkendte plan bragt til udførelse, men man stolede ikke helt på amtsvandinspektørens evner.

I en udtalelse fra december samme år skrev formanden for underudvalget, Hedeselskabets direktør Niels Basse, at »i betragtning af, at afvandingen af Ingstrup Sø er et meget betydningsfuldt og i tek-

Pumpestationen er maskinrummet i det store anlæg, som holder egnen mellem Ingstrup, Vrensted og Tise nogenlunde fri for oversvømmelser. Huset er den klassiske model, som Hedeselskabet altid anvendte. Opført i røde mursten med indbygget frisluse og to stk. pumper med en kapacitet på hver 700-1000 liter i sekundet, som var leveret i 1952 af ingeniørfirmaet Myhrwold & Rasmussen i København.

nisk henseende kompliceret arbejde, samt at den projekterende amtsvandinspektør Birk i Hjørring ikke kan siges at have nogen stor erfaring med hensyn til gennemførelse af sådanne arbejder, er underudvalget enedes om at udtale, at man finder det betænkeligt at overdrage en lokal tekniker tilsynet med dette arbejde, hvorfor man også under hensyn til civilingeniør Steenstrups indgående forhåndskendskab til Ingstrup sø sagen foreslår tilsynet overdraget ham«.

Sådan blev det.

Amts vandinspektørens firma Birk og Boe I/S skulle fortsat lede arbejdet, men Statens Landvindingsudvalgs sekretær, civilingeniør Erik Steenstrup skulle føre overordnet tilsyn med amtsvandinspektørens indsats. Erik Steenstrup var udlånt fra sin stilling hos Hedeselskabet.

Voldsomt budgetskred

1. december 1949 kunne der endelig afholdes licitation. Den blev vundet af den lavestbydende, en entreprenør fra Randers, som gik i gang med at grave 27. februar 1950.

Fredag 9. oktober 1953 mødtes de festklædte lodsejere med fruer i Ingstrup Forsamlingshus for at feste »for deres sogns nye jorder«, som der stod i den lokale avis. Ved den lejlig-

hed overrakte landinspektør Ernst Boe lodsejerudvalgets fire medlemmer og sognerådsformanden en lille bog, han selv havde skrevet om »Ingstrup Sø's nyere historie«.

I et særskilt bidrag til bogen beskrev amtsvandinspektør Birk selve arbejdet gennemførelse med disse ord:

»Det blev fremmet planmæssigt, selvom det en overgang så ret fortvivlet ud på grund af særligt vanskelige bundforhold,

Årtusindgamle skaller af østers og hjertemuslinger dukker frem, når afvandingskanalen ved pumpehuset uddybes. De vidner om en marin fortid i Ingstrup Sø.

Kilometervis af åbne grøfter holder stadig det monotone landskab fri for vand, men uden omhyggelig vedligeholdelse og oprensning vil de lavtliggende jorder hurtigt blive til vådområder.

hvor pumpestationen skulle bygges; men den 30. maj 1952 var alt så vidt i orden, at pumperne kunne prøvekøres, og selvom der endnu mangler visse retableringsarbejder, kan det dog være rigtigt at betragte hele arbejdet som afsluttet denne dag«.

Det skulle dog vise sig at være en alt for optimistisk betragtning.

Først fem år senere var arbejdet gennemført, så regnskabet kunne afsluttes, og prisen var blevet væsentlig højere end overslagssummen. 899.939 kr. lød regningen på i 1958 (11,1 mio. kr. i 2009-værdi). I forhold til overslagssummen fra 1950 på 535.000 kr. (8,8 mio. kr. i 2009-værdi) var overskridelsen ganske anseelig.

Og så var det endda ikke gjort med det. For at få lodsejerne til at godkende arbejdet som færdigt blev landvindingsudvalget nødt til at betale til vedligeholdelsen fem år frem i tiden. Den sidste bankoverførsel fra Landbrugsministeriet til lodsejernes konto i Hvetbo Herreds Sparekasse i Pandrup skete således i 1963.

Det var det sydlige løb af Tiende-

bækken mellem Assenbæk bro og Rye Å, der voldte store problemer. Jordbunden var her så blød, at hver gang man forsøgte at uddybe bækken til den projekterede dybde, skød bunden af vandløbet op. Da Tiendebækken skulle aflede alt vand oppe fra søen, var den af afgørende betydning, men på en strækning af 300 meter blev der ved med at være problemer.

Da landvindingsudvalget ønskede at få afsluttet sagen og overdrage den til lodsejerne, tilbød man betale 60 pct. af udgifterne til vedligeholdelse af den problematiske kanalstrækning over de næste fem år.

Men man gik endnu et skridt videre. Lodsejerne blev tilbudt at få regnskabsdatoen fremrykket med to år. Det ville have den fordel, at de to års driftsudgifter, i 1955-57, til pasning af pumpeanlæg, elforbrug og oprensning kunne opføres som anlægsudgifter, hvilket betød 60 pct. i statstilskud og lån til resten. Da det drejede sig om 36.095 kr. (445.833 kr. i 2009-værdi), der blev lagt oveni de

samlede anlægsudgifter, var det tilbuddet ikke svært at sige ja til.

I Statens Landvindingsudvalg var der megen diskussion, om det overhovedet var lovligt at dække driftsudgifter med anlægslån på denne måde. Imidlertid tog man ikke stilling til, om der var konkret hjemmel i landvindingsloven til at gøre det. I fire tilfælde, hvoraf Ingstrup Sø var det ene, vedtog man at dække flere års driftsudgifter med billige anlægslån.

Mere end 18 år havde det taget at få afsluttet projektet, hvilket ikke var særlig imponerende. Til gengæld gennemførte landinspektør Ernst Boe fra Birk og Boe I/S den nødvendige jordfordeling uden forsinkelser eller større slagsmål.

Fra første møde i maj 1951 til afsigelsen af den endelige kendelse i oktober 1953 i Ingstrup Forsamlingshus magtede landinspektørerne at gennemføre 196 enkeltombytninger af jordlodder mellem 49 lodsejere på ca. 270 hektar, hvoraf ca. 190 hektar skiftede ejere. Det særlige vendelbo-temperament taget i betragtning var det i sandhed en imponerende præstation.

Det var også den største – og første store – jordfordeling i Vendsyssel.

Hvad med naturen

Men der var også vendelboer, der begræd tabet af deres smukke sø og alle dens fisk og fugle.

Karl Hansen fra Blokhus afrundede en kronik i Jyllandsposten i januar 1951 med nogle betragtninger over værdien af søen som »fuglereservat«, som den lokale præst havde kæmpet for at bevare den som:

»Det forsøg, som blev gjort af provst Stevns i Vrensted for at få Ingstrup Sø fredet som fuglereservat, hører også søens historie til. Disse bestræbelser var en varm og levende naturvens forsøg på at »lægge et ord ind« for et stykke særpræget og karakteristisk vendsysselsk natur. Men provstens forslag var et slag i luften, fordi alt, hvad der ikke kunne give materielt udbytte, som regel kun har liden interesse.

Men var den gamle Ingstrup Sø blevet fredet som fuglereservat, havde Vendsyssel

Gårdejer Hans Jægerum var i mange år formand for Ingstrup Sogns Jagtforening, der udnævnte ham som æresmedlem i 1993. Helt tilbage fra de unge år i 1930'erne var Jægerum nede ved søen i tide og utide. Da den blev udtørret i 1953, forsvandt den gode andejagt, så Hans Jægerum (i blå kedeldragt på billedet til højre) måtte lade sig nøje med et par fasaner i ny og næ. Han sluttede sin beretning i 1985 med følgende ord: »Det, som sådan set piner mig mest nu er den forbandede stilhed, som hersker herude. Ikke en lyd af fugle eller slag af fisk i vandet.« Fotos: udlånt af Per Jægerum.

ikke blot haft Danmarks største og mest ideelle fuglereservat, men tillige et stykke storladent og uberørt natur af sjælden frisk skønhed midt i det åbne, lyse vendsysselske landskab ved Vesterhavet«.

I 1986 skrev gårdejer Hans Jægerum (1919-2009) en fin beretning om tiden før udtørringen i 1953. Den bekræfter til fulde det indtryk, at naturen ved Ingstrup Sø har været noget ganske enestående.

Hans Jægerums far, gårdejer Peder Jægerum i Gl. Ingstrup, var med 20 tdr. land ved søen den største lodsejer blandt de 35, der havde arealer med andetræk, og Hans Jægerum mindedes de glade jagtdage, når andejagten gik ind 1. august:

»Der blev ikke megen søvn den nat, jagten skulle begynde. Allerede kl. 1 gik vi ned for at indtage vore pladser langs skyttekæden. Kæden bestod af 50-100 jægere, der stod placeret hele vejen omkring søen. Vrensted havde østre side, og vi havde så de tre andre sider til rådighed. Her stod jægerne placeret med 10-15 meters afstand. De første skud faldt i reglen kl. 2-2.30, og når der først var skudt et skud, kom der røre i andedammen, så var det med at følge trop. En sand kanonade var det, en enkelt and kunne få 25-30 skud med på vejen for til sidst at pakke sammen ved nordvest hjørnet af søen. Der stod kæmneren, det var ligesom

hans hagl slog lidt hårdere end vi andres. Mange ænder faldt der i hvert fald den første morgen. Der var mange alt for dårligt flyvende ællinger imellem, men der blev skudt på dem alle. 2-3, ja op til 10 ænder var ikke ualmindeligt, dengang var det jo bare om at få tasken pyntet«.

Jægerum opremser derefter de arter af jagt fugle, der blev skudt. Atlingand, spidsand, brunnakke, ske-, taffel- og troldand samt skalleslugere, spover, viber, hjejler og ryler.

De ynglende fuglearter havde han også øje for, og her fyldte den store hættemågekoloni meget. I krigsårene gav indsamlingen af mågeæg en »pæn lille dagløn«, da æggene var meget efterspurgt af bagerierne.

Som ynglefugle opremses desuden gråand, krikand, blishøne, rørhøne, klyder og »flere arter af bekkasiner«. Sidstnævnte kunne tyde på, at den i dag så sjældne tredækker har været at finde ved søen.

Størst indtryk gjorde datidens talrige brushøns på den unge Jægerum:

»En af de mest farvestrålende oplevelser, som kunne iagttages på meget nært hold, var uden tvivl brushanernes parringsdans. En otte-ti haner fulgtes med stor opmærksomhed af nogle enkelte høner, der på den måde udvalgte sig den farverigeste som partner. Der var ikke to af hannerne, der var

ens; parringsdansen foregik ved, at hannerne gik mod hinanden med de manglefarvede halsfjer udspilede. Brushanernes dans var så nøje og præcis, at det kunne minde om en turdans i folkedans«.

Der var også et godt fiskeri. Gedder blev stanget med lyster, og de grumme rovfisk var der »virkelig mange store« af. Skaller og aborrer stod i tætte stimer, som blev gennet ind i udspændte ruser. Ål forekom der selvfølgelig også, men først når havren var skredet igennem, kom de første. De blev fanget med ålejern, især om vinteren gennem huller i isen.

Men fiskefangsten var en noget blandet spise fornøjelse, skriver Jægerum:

»En ting var fælles for alle fisk, der blev fanget: de havde en mudret smag. Ved at ligge i saltvand et døgn kunne de dog anvendes til spisning. Det meste af det havnede dog som føde for grisene«.

Og så levede odderen her.

Ja til søen, nej til vinden

Siden 1980'erne har der været røster fremme med forslag om at genskabe den gamle sø.

Lokale folk, både indenfor og udenfor Danmarks Naturfredningsforening, har peget på det store plus

Oppe i det nordøstlige hjørne af det gamle søområde er det lykkedes at få presset seks store vindmøller ind. Her går også en højspændingsledning på tværs, men det skønnes dog stadig at være ønskeligt med et naturgenopretningsprojekt ifølge de kommunale naturplaner.

for egnen, og især for turisterhvervet, som en stor sø ville blive. Jagt, lystfiskeri, fuglekikkeri og ganske almindelige rekreative fornøjelser ville kunne udfolde sig på de store flader af monokulturer, som i dag er realiteten på den udtørrede søbund.

Desuden ville en større sø også kunne bidrage via Rye Å til at begrænse landbrugets udledninger af gødningstoffer til Limfjorden. Endelig påpeges det, at iltingen af store mængder organiske stoffer i den tidligere søbund betyder udledning af ganske betragtelige mængder CO₂ til atmosfæren. Det ville høre op, hvis arealerne atter blev dækket af vand.

I 1999 var det dog lige ved, at alle drømme om en sø i fremtiden blev slukket.

Den daværende Pandrup kommune iværksatte med grønt lys fra Nordjyllands amt en lokalplanlægning, der skulle fastlægge retningslinjer for en privat vindmøllepark ude i den udtørrede sø. Investorerne ønskede at placere 36 vindmøller på to rækker fra landevejen mod Brønderslev i syd og op til et pænt stykke nord for lande-

vejen mellem Ingstrup og Vrensted. Møllerne skulle være 70 meter høje og tilsammen producere mindst 900 kW.

Lodsejerne, der omfattede nogle af investorerne, var varme tilhængere af projektet og havde nedsat et vindmølleudvalg, der havde samlet 19 ud af 22 lodsejeres underskrifter på en ja-liste. Overfor denne liste stod 70 indsigelser fra lokale borgere, der ville blive berørt af vindmøllerne. Nej-listen rummede 385 underskrifter.

Formanden for vindmølleudvalget, gårdejer Torben Sørensen i V. Hjermitselev, havde kun hån tilovers for naturfredningsfolkernes ønsker. – Forslaget om at genskabe Ingstrup Sø er både latterligt og urealistisk, udtalte han til Nordjyske Stiftstidende, 26. oktober 1999. Formanden for Ingstrup Sø Landvindingslaug, gårdejer Flemming Fuglede Jørgensen, forsikrede i samme artikel: – Vi støtter helt og holdent planen om vindmøllerne. En park af møller vil ikke være noget problem for landbrugsdriften.

Men der kom aldrig noget projekt ud af forslaget. Et enigt Pandrup byråd besluttede i december 1999 at give lokalplanen dødsstødet. Blandt lokale

borgere og hos Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomiteer i Pandrup, Løkken-Vrå og Brønderslev var der stor begejstring.

I dag står der dog seks vindmøller oppe i det nordøstlige hjørne ved Ingstrup-Vrensted landevejen, så det er alligevel lykkedes vindmøllefolkene at presse sig ind i et hjørne af den gamle sø. Den er til gengæld ikke kommet igen, men en genopretning af fordums dages storslåede natur i Ingstrup Sø står stadig højt på ønskelisten hos Danmarks Naturfredningsforening. I bogen »Fremtidens Natur« fra 2004 udpeger naturfredningsforeningen Ingstrup Sø som det ene af to store søprojekter i Vendsyssel.

I de nye kommuneplaner for naturen i Hjørring og Brønderslev kommuner er den tørlagte Ingstrup Sø udpeget som potentielt naturområde. Der argumenteres for en genopretning, fordi den vil kunne styrke oplevelsesindustrien i hele området, bl.a. bidrage til at øge helårsturismen. Det forventes, at en række dyr, fugle, fisk og planter vil kunne genindvandre og skabe nye rekreative muligheder, hvis søen genskabes.

KILDER

Boe, Ernst: Ingstrup Sø's nyere historie. Privat rapport på 25 dupliserede sider med mange bilag. 1953. Kopi i forfatterens arkiv, på Centralbiblioteket i Hjørring og Lokalhistorisk Arkiv i Saltum.

Forfatterens besøg på lokaliteten, 25. september 2005 og 31. marts 2009 (fotos).

Jægerum, Hans: Spredte erindringer fra Ingstrup Sø. 10 s. Privat tryk. 1986. Kopi i forfatterens arkiv og hos Lokalhistorisk Arkiv i Saltum.

Klitgaard, Carl.: Hvetbo Herred. 1. del. Aalborg. I kommission hos Oluf Kristensen, Pandrup, Åbybro. 1906.

Klitgaard, Carl: Ingstrup Sø's historie. Vendsysselske Årbøger 1952.

Kristensen, K. Th.: Af Ingstrup søs historie. I: Nielsen, Helge (red.): Egnssamlingen 1998. Lokalhistorisk Arkiv og Museum for Pandrup kommune. 1998.

Statens Landvindingsudvalg, j.nr. 9. Rigsarkivet.

Statens Landvindingsudvalg, 1. og 2. plenarmøde, 19.-20. november 1940. Rigsarkivet.

Fuglelivet i dag

Med tilladelse fra Dansk Ornitologisk Forening bringes her et uddrag af DOF-basen, der rummer et meget stort antal fugleobservationer fra alle betydningsfulde fuglelokaliteter i landet. Ønskes der en detaljeret og aktuel status for fuglelivet i Ingstrup Sø, så brug dette link: www.dofbasen.dk

Herunder ses en oversigt over de 3 fuglearter, som er registreret fra **Ingstrup Sø**, pr. 18. marts 2010. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Rørhøg

(2/2)

Vibe

(1/75)

Rødstjert

(1/1)

Plantelivet ved Ingstrup Sø

TBU 5/1-1: Ingstrup

Beskrivelser af botaniske lokaliteter omkring Ingstrup foreligger ikke.

Vegetationstyper: Vandhul

Højere planter: 1900-1979: Bruddels, Kortskaftet Skeblad(o)

Lokalitetskode: 0--+ V IV o

Kilder: se Wind 1992.